

КОНЦЕПЦІЯ ПРОЕКТУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ДИТЯЧОГО ОЗДОРОВЧОГО ЗАКЛАДУ: МЕТА І ЗАВДАННЯ

У статті представлено основні концептуальні підходи до діяльності позашкільних дитячих оздоровчих закладів. Визначено мету (освітньо-пізнавальний, розвиваючий, виховний та оздоровчий її аспекти) та завдання (внутрішнього та зовнішнього характеру) діяльності дитячих оздоровчих закладів на сучасному етапі в Україні.

На сучасному етапі реалізація ідеологічного характеру завдань знаходить змістовне відображення в діяльності позашкільних навчальних закладів, які функціонують як дитячі оздоровчі заклади, формуючи вміння і навички з різних напрямів позашкільної освіти. Впливаючи на розвиток соціально-економічної системи суспільства, діяльність дитячих оздоровчих закладів, актуальність проблем, пов'язаних з їх функціонуванням, постійно набуває пріоритетного значення.

Заповнюючи розрив між педагогічною наукою і педагогічною практикою, поступово ліквідуються суперечності між вимогами соціального замовлення суспільства і реальною спроможністю держави вирішувати проблеми відпочинку та оздоровлення дітей і підлітків.

Проектування діяльності дитячого оздоровчого закладу як складової освітньо-виховної системи утворює такий осередок освіти та культури у суспільстві, де не тільки відбувається передача дорослими знань, умінь і навичок підростаючому поколінню, що формує світогляд особистості, а й закладаються фундаментальні основи майбуття кожного громадянина України, майбуття суспільства.

Хоча в країні й накопичений позитивний досвід щодо функціонування такої освітньо-виховної системи, як дитячий оздоровчий заклад, але в контексті реформування змісту самої системи освіти неможливо користуватися вже *застарілими* підходами до проектування діяльності сучасного осередку відпочинку та оздоровлення дітей і підлітків. Слід підкреслити, що накопичений матеріал із питань організації та відпочинку учнівської молоді залишається розрізненим, несистематизованим, а значить не досить придатним для проектування загальної моделі діяльності дитячого оздоровчого закладу. Тому необхідно дослідити, вивчити та проаналізувати такого типу систему, виявити не тільки загальні тенденції, а й характерні особливості її функціонування; обґрунтувати теоретико-методологічні основи проектування, враховуючи регіональні та соціальні умови формування сучасної особистості в умовах функціонування дитячого оздоровчого закладу.

Технологія проектування діяльності дитячого оздоровчого закладу повинна враховувати загальну мету, завдання, принципи, функції, зміст та форми життєдіяльності позашкільного закладу, а також реалізувати права кожної дитини на повноцінний відпочинок, задоволення інтересів і духовних запитів відповідно до індивідуальних потреб особистості.

Слід підкреслити, що до 2008 року на державному рівні була майже відсутня загальна стратегія розвитку галузі відпочинку та оздоровлення дітей і підлітків. Закон України "Про оздоровлення та відпочинок дітей", прийнятий у 2008 році, визначив:

- а) основні засади державної політики у сфері оздоровлення та відпочинку дітей;
- б) повноваження органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування;
- в) правові, фінансові та організаційні засади утворення і діяльності дитячих закладів;

г) права, обов'язки та відповідальність усіх учасників процесу [1].

Спираючись на основні положення цього Закону, слід підкреслити, що помітно зростає потреба в перегляді функцій дитячих оздоровчих закладів, а також в переосмисленні самого змісту оздоровчо-виховного процесу та забезпеченні необхідних

умов діяльності сучасних осередків відпочинку та оздоровлення дітей і підлітків. Зазначимо, що в контексті Закону України “Про оздоровлення та відпочинок дітей” на сучасному етапі в державі:

а) замінюється оздоровчий напрям діяльності дитячого оздоровчого закладу (перебування дитини в закладі не менше 21 дня) відпочинковим (перебування дитини в закладі не менше 14 днів);

б) зменшується і майже не розвивається мережа дитячих оздоровчих закладів;

в) змінюється інфраструктура дитячого відпочинку та оздоровлення у зв’язку із поширенням соціально-економічного та політичного становища в суспільстві;

г) підвищується рівень тривожності батьків щодо можливого в майбутньому відпочинку та оздоровлення дітей в умовах функціонування дитячого оздоровчого закладу.

Аналіз накопиченого теоретико-практичного досвіду діяльності дитячих оздоровчих закладів незалежної України дозволяє стверджувати, що на сучасному етапі відсутня цілісна система концептуально-технологічна модель організації відпочинку та оздоровлення дітей і підлітків, складовими якої повинні виступати:

1. Змістовні аспекти мети функціонування дитячого оздоровчого закладу.
2. Перелік основних завдань внутрішнього та зовнішнього характеру.
3. Визначення функцій та основних критеріїв щодо функціонування дитячого оздоровчого закладу.
4. Урахування основних принципів діяльності позашкільної установи.
5. Визначення різновиду форм діяльності дитячого оздоровчого закладу.
6. Виокремлення змістовних напрямів діяльності дитячих оздоровчих закладів.

У даній статті визначимо мету і завдання діяльності дитячого оздоровчого закладу на сучасному етапі в Україні.

Розглянемо основні змістовні аспекти мети функціонування дитячого оздоровчого закладу за допомогою рисунка 1.

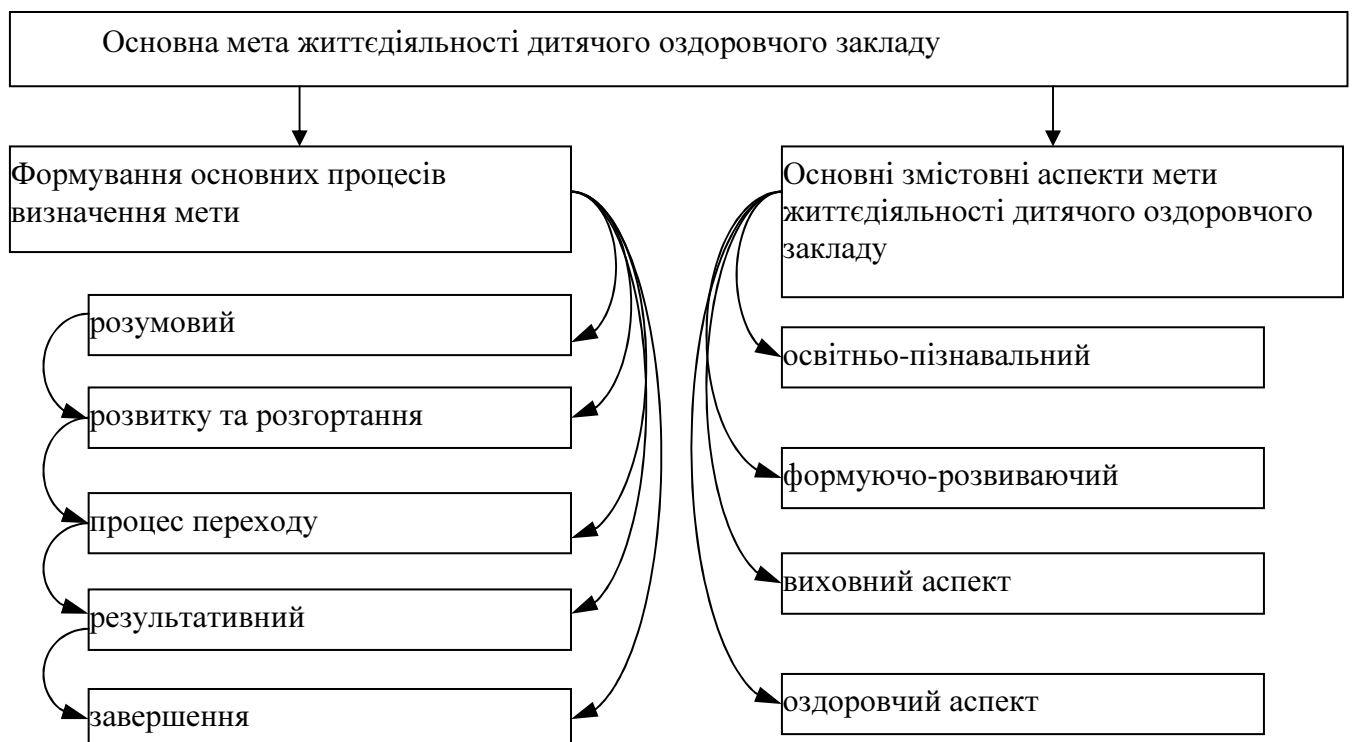

Рис.1. Проектування основних змістовних аспектів мети функціонування дитячого оздоровчого закладу

Виходячи із зазначеного, метою дослідження виступає теоретичне обґрунтування складових механізмів діяльності дитячого оздоровчого закладу, реформування

позашкільної освітньо-виховної системи в цілому. Такі перетворення необхідно здійснювати лише на основі нового, сформованого теоретико-методичного пошуку, що дозволить розглянути проектування як змістовних компонентів функціонування дитячого оздоровчого закладу, так і звести в чітку структуровану систему загальну модель його діяльності.

Визначаючи мету проектування такої освітньо-виховної системи, як дитячий оздоровчий заклад, слід зазначити, що це заздалегідь запрограмований результат, який діти і підлітки мають отримати в майбутньому в процесі здійснення тієї чи іншої діяльності.

Під час проектування діяльності дитячого оздоровчого закладу відбувається формування таких основних процесів визначення мети:

- а) процес розумового формування мети;
- б) процес розвитку та її розгортання;
- в) процес переходу мети з внутрішнього стану в наслідок тієї чи іншої дії;
- г) процес цілеспрямованого кінцевого результату;
- д) процес завершення мети тієї чи іншої діяльності.

Розглянемо основні змістовні аспекти мети проектування діяльності дитячого оздоровчого закладу:

1. Освітньо-пізнавальний аспект.
2. Формуючо-розвиваючий аспект.
3. Виховний аспект.
4. Оздоровчий аспект.

Освітньо-пізнавальний аспект виступає для суб'єктів дитячого оздоровчого закладу, з одного боку, як *безперервний* освітній процес формування творчої діяльності учнівської молоді, а з другого – живий *безперервний* процес пізнання, осмислення дійсності, спрямування безпосередньо на саморозвиток особистості.

Освітньо-пізнавальний аспект мети складається з виконання та дотримання таких вимог:

- а) формування основ правових поглядів і переконань учнівської молоді;
- б) навчання осмисленому аналізу суспільно-політичних подій в Україні та світі, спираючись на знання з теорії права та історії держави, користуючись вітчизняними та міжнародно-правовими актами тощо;
- в) формування і розвиток в учнівської молоді навичок самостійно здобувати ту чи іншу корисну інформацію;
- г) знання понять, теорії законів, що становлять основу життя та вміння застосовувати ці знання для розв'язання завдань у стандартних та нестандартних ситуаціях;
- д) знайомство з духовними здобутками й художніми відкриттями українського народу, сприяння перетворенню духовних цінностей в індивідуальний досвід дітей і підлітків;
- е) розвиток творчих здібностей, сприяння індивідуальному самовиявленню учнівської молоді;
- є) формування навичок правомірної поведінки, навчання учнів відповідно до норм права діяти в типових життєвих ситуаціях;
- ж) формування в дітей і підлітків умінь систематизувати результати спостережень за явищами природи, робити узагальнення й оцінювати їх вірогідність та межі застосування, планувати й проводити ті чи інші експериментальні спроби;
- з) поєднання знань і навичок, які забезпечують успішний розвиток громадянської свідомості учнівської молоді.

Формуючо-розвиваючий аспект виступає для суб'єктів дитячого оздоровчого закладу як найскладніший аспект визначення мети. Його складність обумовлюється, по-перше, тим, що нерідко вихователь прагне формувати новий розвиваючий аспект мети,

забуваючи, що розвиток дітей і підлітків відбувається набагато повільніше, ніж сам процес виховання, що самостійність розвитку надто відносна і що такий процес здійснюється значною мірою як результат правильно організованого процесу оздоровлення і відпочинку, тому може носити постійно розвиваючий характер. А, по-друге, його складність криється в недостатніх знаннях вихователя тих сфер педагогіки і психології, що пов'язані зі структурою розвитку особистості, зведення їх до фрагментарного розвитку мислення, звужуючи тим самим сферу розвивальної діяльності.

Формуючо-розвиваючий аспект мети складається з наступних блоків:

а) комунікативний блок забезпечує посилення комунікативних властивостей мовлення, оволодіння художніми засобами мови, збагачення словникового запасу, вироблення у дітей і підлітків умінь і навичок комунікативно виправдано користуватися засобами мови в різних життєвих ситуаціях під час сприймання, відтворення і створення висловлювань із дотриманням українського мовленнєвого етикету;

б) блок системного мислення дає можливість будувати аналогії, узагальнювати й систематизувати, доводити й спростовувати, визначати й пояснювати ті чи інші поняття, ставити й розв'язувати проблеми;

в) блок сенсорних можливостей забезпечує сприйняття і переробку інформації про всі зміни навколишнього середовища, формування суб'єктивного ставлення до подразників, психічних процесів відчуття, враження, свідомості. Слід підкреслити, що сенсорні системи забезпечують сприйняття процесу, спрямованого на відбиття в мозку людини предметів навколишнього світу в цілому. Якщо під час навчального процесу сенсорні системи дуже напружено працюють, забезпечуючи життєдіяльність розумових операцій дитини, то під час літнього відпочинку сенсорні системи мають змогу відновити свою працездатність, за рахунок повноцінного харчування, сну-відпочинку, свіжого повітря, зеленого кольору, який зменшує напруженість м'язів очей, впливаючи на емоційний стан дитини тощо;

г) блок розвитку рухової сфери пов'язаний з формуванням динамічного стереотипу (біг, плавання, катання на велосипеді, гра в футбол тощо). Динамічний стереотип не тільки полегшує виконання багаторазового повторення дій, роблячи їх легкими, економічними, автоматичними, а й забезпечує тривале зберігання досвіду виконання певних дій у звичайних умовах та у випадку, коли такі умови будуть створюватися в майбутньому.

Слід підкреслити, що при цьому цінним є використання минулого досвіду в нових умовах для утворення абсолютно незнайомих зв'язків. Це пов'язується з тим, що динамічний стереотип лежить в основі утворення навичок (навички гри в футбол, волейбол, навички виконання тих чи інших танцювальних рухів тощо). Придбані навички можуть легко переноситися з одного виду діяльності до подібного іншого: навички, придбані в результаті ігрової діяльності з піонерболу, зберігаються при оволодінні вже нової ігрової діяльності, наприклад, з волейболу.

Тобто блок розвитку рухової сфери дітей і підлітків в умовах функціонування дитячого оздоровчого закладу забезпечує не тільки оволодіння різновидом рухових навичок, а й формує нові навички, які засвоюються вже значно швидше.

Як бачимо, пасивний руховий режим призводить до порушення біологічних ритмів і, як наслідок, до погіршення самопочуття та втрати працездатності. Забруднення довкілля, тривале перебування у закритому, непровітрюваному приміщенні, недосипання, тривале сидіння біля телевізора чи комп'ютера, спонтанне харчування призводять до перевтоми нервової системи, а малорухливий спосіб життя – до зменшення фізичних навантажень, наслідком чого є недостатній фізичний розвиток вихованця, що помітно знижує загальний рівень якості оздоровчого аспекту відпочинку.

Виховний аспект зосереджує увагу на формуванні активної громадянської позиції, готовності до творчої самостійної діяльності з урахуванням індивідуальних здібностей та інтересів дітей і підлітків, розвитку вмінь та навичок компетентно обирати свій життєвий

шлях, враховуючи й актуалізуючи свої особисті можливості.

Виховний аспект мети включає в себе виконання та дотримання таких вимог:

а) виховання у дітей і підлітків переконання в необхідності суворого дотримання законів, непримиренності до протиправної поведінки;

б) осмислення своєї ролі в історії суспільства, розвиток історичної свідомості, розуміння завдань, що стоять перед державою і світовою цивілізацією;

в) формування власного погляду, критичного осмислення минулого, прогнозування майбутнього;

г) прагнення зберегти, примножити культурну спадщину своєї країни й усього людства;

д) розвиток інтересу і поваги до історії й культури свого та інших народів;

е) виховання громадянської свідомості, гідності та честі в гармонійному поєднанні національних і загальнолюдських цінностей;

є) утвердження ідеалів гуманізму, демократії, добра і справедливості;

ж) розвиток творчого мислення, спрямований на розкриття природних здібностей дітей і підлітків;

з) усвідомлення вихованцями права на вибір моделі поведінки з урахуванням і дотриманням гуманістичних засад;

і) забезпечення професійного самовизначення, орієнтування на вибір професій різних сфер виробництва та обслуговування;

ї) формування в дітей і підлітків у процесі різного виду діяльності особистих якостей, які необхідні для майбутньої трудової діяльності у різних сферах виробництва;

к) виховання толерантності до іншої точки зору, поваги до інших національних традицій;

л) розвиток творчого потенціалу особистості на основі індивідуального підходу до вихованців та диференціації змісту і процесу виховання.

Тобто важливим етапом у становленні особистості дітей і підлітків в умовах функціонування дитячого оздоровчого закладу є залучення вихованців до різноманітних видів діяльності, створення неперервного творчого пошуку, спрямованого на розробку національної системи виховання, піднесення виховного процесу на якісно новий щабель.

Таким чином, враховуючи психолого-педагогічні особливості оздоровчо-виховного процесу, виховний аспект поєднує в собі відпочинок та оздоровлення дітей і підлітків в умовах функціонування дитячого оздоровчого закладу.

Оздоровчий аспект забезпечує з одного боку необхідність зміцнення здоров'я засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності дітей і підлітків, а з другого – виховання високих моральних якостей підлітків, а саме:

а) бажання до фізичної досконалості;

б) прагнення володіти високим рівнем фізичної культури;

в) постійне удосконалення рівня гігієнічних знань, умінь і навичок і т.д.

Оздоровчий аспект мети акцентує увагу на формуванні таких основних напрямів діяльності:

а) розуміння ролі фізичної культури та спорту в життєдіяльності дітей і підлітків;

б) розвиток пізнавальних інтересів про складові здорового способу життя;

в) дотримання основних вимог ведення здорового способу життя як умови збереження і зміцнення особистого здоров'я;

г) формування почуття відповідальності за власне здоров'я та здоров'я оточуючих дітей і підлітків;

д) знайомство вихованців із правилами здорового способу життя, дотримання здорового способу життя, що націлює на правильний вибір запропонованих суспільством стереотипів поведінки;

е) дотримання особистої гігієни та гігієни розумової праці;

є) знайомство дітей і підлітків зі складовими індивідуального плану здорового

способу життя в умовах тимчасового дитячого колективу;

ж) дотримання вихованцями правил особистої безпеки життєдіяльності (виконання правил дорожнього руху, запобігання пожежі в громадських приміщеннях, знайомство з надзвичайними ситуаціями техногенного походження тощо);

з) формування та відновлення фізичного здоров'я кожного індивіда;

і) забезпечення системності валеологічних знань щодо збереження, зміцнення та відновлення особистого здоров'я.

Слід підкреслити, що оздоровчий аспект розглядається нами як результат самодисципліни, самовдосконалення, самовиховання і як формування потреби в здоровому способі життя. В умовах функціонування дитячого оздоровчого закладу оздоровчий аспект знаходить повне відображення в активному відпочинку дітей і підлітків: фізична культура, спорт, туризм, фізична праця та свіже повітря.

Розглядаючи оздоровчий аспект мети проектування діяльності дитячого оздоровчого закладу, прослідкуємо за перевагами активного рухового режиму над пасивним під час відпочинку дітей і підлітків.

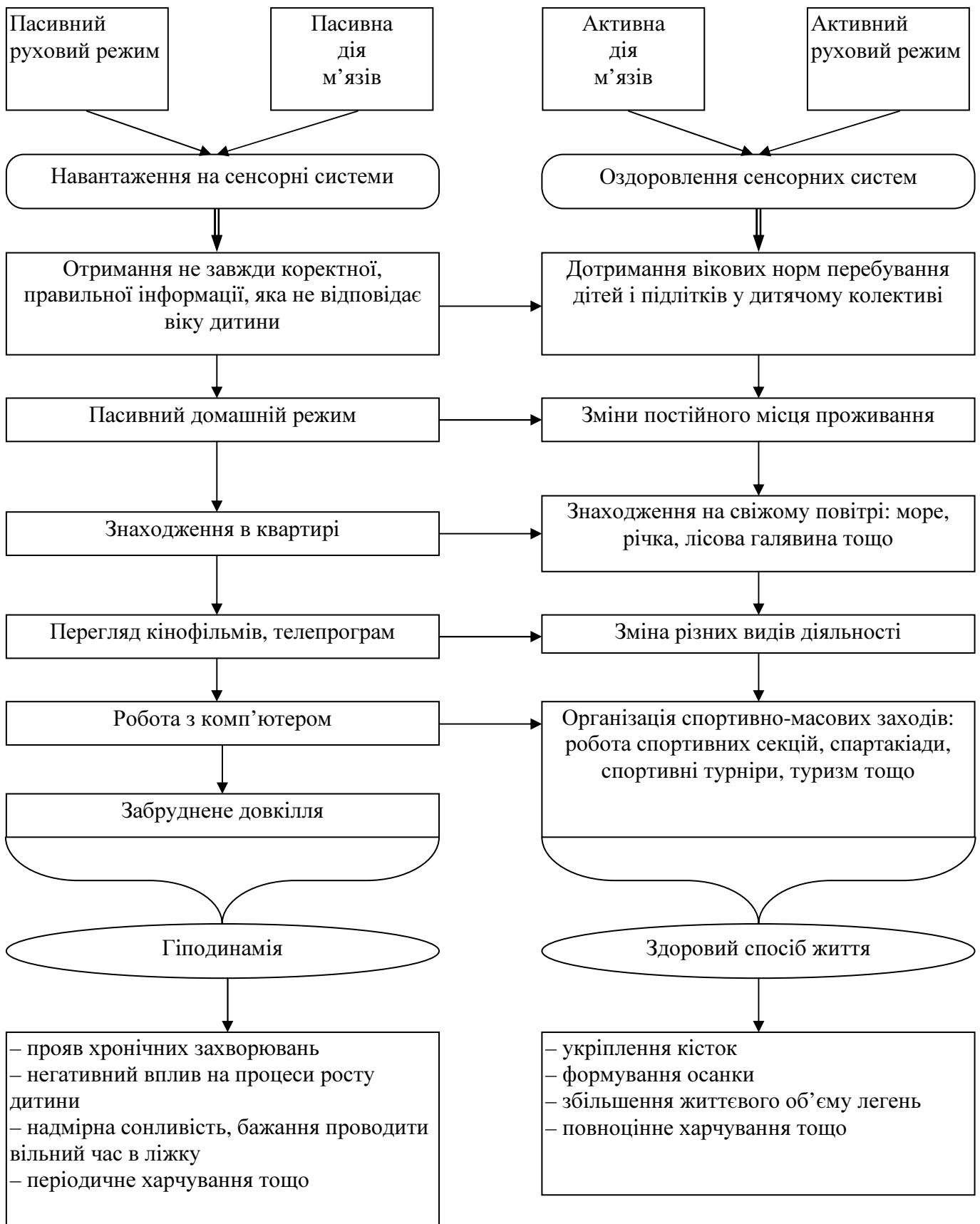

Рис.2. Переваги активного рухового режиму над пасивним під час відпочинку дітей і підлітків

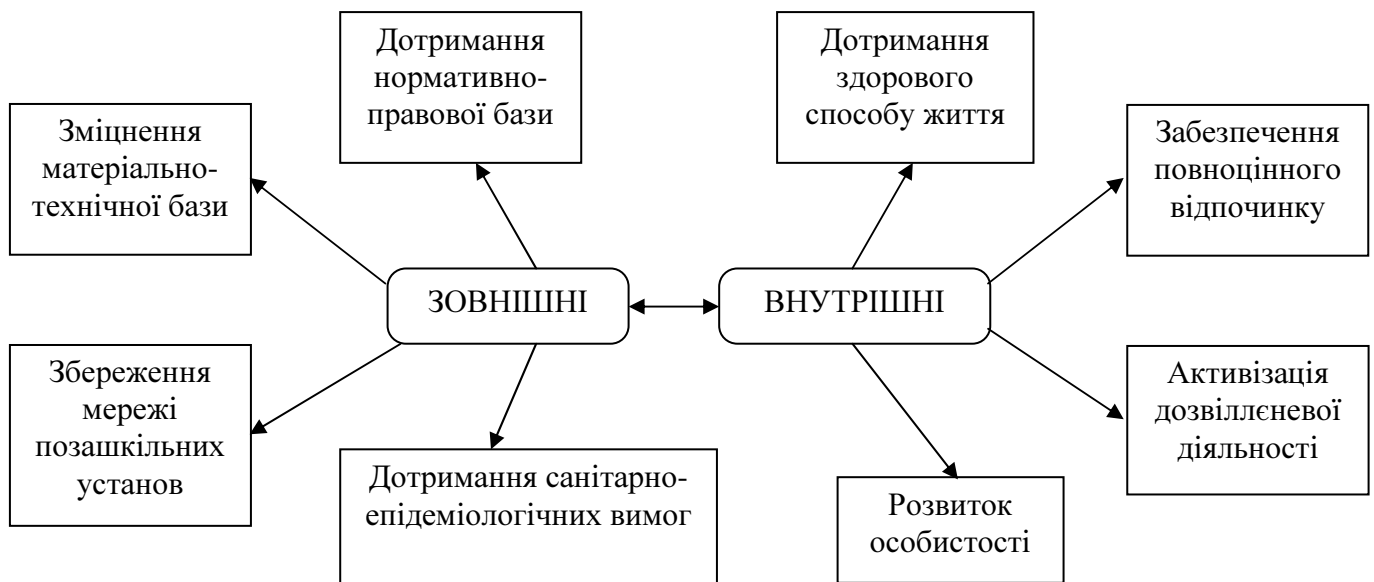

Рис.3. Приоритетні завдання функціонування дитячого оздоровчого закладу

Виходячи із вищезазначеного, нами виокремлюються приоритетні завдання життєдіяльності дитячого оздоровчого закладу, представлені за допомогою рисунка 3.

Як бачимо, приоритетні завдання щодо функціонування дитячого оздоровчого закладу представлені нами двома групами напрямів: внутрішнього і зовнішнього характеру.

До завдань зовнішнього характеру ми віднесли:

1. Забезпечення встановлених законами України, іншими нормативно-правовими актами основних державних соціальних гарантій щодо оздоровлення та відпочинку дітей і підлітків в умовах функціонування дитячого оздоровчого закладу.

2. Збереження і розвиток мережі дитячих оздоровчих закладів України.

3. Зміцнення матеріально-технічної бази осередків, на базі яких будуть функціонувати дитячі заклади оздоровлення та відпочинку; підготовка їх до оздоровчої кампанії; розвиток механізмів економічного стимулювання, цільової фінансової підтримки позашкільних установ.

4. Дотримання санітарно-епідеміологічних вимог щодо улаштування, утримання, організації режиму діяльності дитячого оздоровчого закладу.

До завдань внутрішнього характеру нами віднесено:

1. Формування у дітей і підлітків позитивної мотивації щодо дотримання здорового способу життя, свідомого ставлення до власного здоров'я; залучення до систематичних занять фізичними вправами, закріплення життєво важливих рухових навичок та вмій.

2. Забезпечення активного, повноцінного відпочинку дітей і підлітків шляхом змінної організації різновиду оздоровчо-виховних заходів, спрямованих на відновлення особистісного рівня працездатності.

3. Сприяння розвитку духовності та соціальної активності дітей і підлітків засобами дозвілленевої діяльності: соціальної, виховної, медичної, гігієнічної, спортивної, що залучає до різноманітних видів діяльності за особистим вибором суб'єктів оздоровчо-виховного процесу.

4. Формування дивергентного мислення, спрямованого на різнобічний розвиток дітей і підлітків в умовах функціонування дитячого оздоровчого закладу.

Таким чином, проектування діяльності дитячого оздоровчого закладу повинна починатися з визначення його мети та завдань. Визначаючи мету проектування такої освітньо-виховної системи, як дитячий оздоровчий заклад, слід розкривати такі її аспекти: освітньо-пізнавальний, формуючо-розвиваючий, виховний та оздоровчий. Виходячи з мети, визначаються приоритетні завдання життєдіяльності дитячого оздоровчого закладу,

які можуть носити внутрішній та зовнішній характер.

Література:

1. Закон України «Про оздоровлення та відпочинок дітей».- № 375 – VI. – 2008 – 26 с.

В статье представлены основные концептуальные подходы к деятельности внешкольных детских оздоровительных учреждений. Определены цель (образовательно-познавательный, развивающий, воспитательный и оздоровительный её аспекты) и задания (внутреннего и внешнего характера) деятельности детских оздоровительных учреждений на современном этапе в Украине.

The article deals with the main conceptual approaches to the activities of extra-curricular children's sanitation establishments. Here is appointed the educational, self-development, upbringing & sanitation objectives and tasks of internal & external activities of children's sanitation establishments in Ukraine on the contemporary stage.